

De Zeven 'Ik ben woorden' van Jezus

Voorganger: Ds. Jurjen Zeilstra
Regenboogkerk Hilversum

Lezingen:

Schriftlezing Oude Testament: Exodus 3: 1-6

Tweede Schriftlezing: Filippenzen 2: 5-11

Schriftlezing Evangelie:

"Ik ben het brood dat leven geeft" zei Jezus. "Wie bij komt zal geen honger meer hebben, en wie in mij gelooft zal nooit meer dorst hebben." Johannes 6:35

"Ik ben het licht voor de wereld. Wie mij volgt loopt nooit meer in de duisternis, maar heeft het licht dat leven geeft." Johannes 8:12

"Ik ben de deur: wanneer iemand door mij binnenkomt zal hij gered worden; hij zal in en uit lopen en hij zal weidegrond vinden." Johannes 10: 9

"Ik ben de goede herder. Ik ken mijn schapen en mijn schapen kennen mij, zoals de Vader mij kent en ik de Vader ken. Ik geef mijn leven voor de schapen." Johannes 10: 14-15

"Ik ben de opstanding en het leven. Wie in mij gelooft zal leven, ook wanneer hij sterft." Johannes 11: 25

"Ik ben de weg, de waarheid en het leven. Niemand kan bij de Vader komen dan door mij." Johannes 14: 6

"Ik ben de ware wijnstok en mijn Vader is de wijnbouwer. Iedere rank aan mij die geen vrucht draagt snijdt hij weg, en iedere rank die wel vrucht draagt snijdt hij bij, opdat hij meer vruchten draagt." Johannes 15:1-2

Inleiding

Zeven keer spreekt Jezus in het Johannesevangelie de woorden 'Ik ben', waarna er een bijzondere invulling volgt. Telkens weer gaat het om een betekenisvolle symboliek, bedoeld om ons de ogen te openen voor de wegen die God met mensen gaat. Hij die zich reeds aan Mozes bekend maakte als 'Ik ben die ik ben', is een God van mensenliefde en bevrijding, ook vandaag.

Gemeente van Christus,

Wanneer wij in het Johannesevangelie een zevental keer Jezus 'Ik ben...' horen zeggen, dan mogen wij ervan uitgaan dat daarmee een speciale betekenis gepaard gaat. Dit is niet zomaar iemand die laat weten dat hij er is. Er ligt een diepe verwijzing verborgen in de wijze waarop die eenvoudige woorden 'Ik ben' functioneren. Het zijn de woorden die erop volgen die het zijn van hem die spreekt krachtig zullen laden, met gezag tegenover het kwaad.

Het is de context waarin zij klinken die ons raakt. Jezus spreekt mensen aan. Hij betreft sterke bijbelse beelden op zichzelf, op zijn staan onder de mensen en op zijn relatie tot God. Als wij dus willen weten wie Jezus is, niet alleen wie hij was, maar ook wie hij nog meer kan worden voor u en voor mij, dan is het waardevol ons door de diepe betekenis van de 'Ik ben'-woorden te laten verrassen.

Tijdens de geloofsgesprekken die twee jaar geleden in de wijken van de Protestantse gemeente Hilversum werden georganiseerd, kwam spontaan naar boven hoe belangrijk voor velen Jezus is. Terwijl onze wijken heel verschillend zijn en ook de beleving echt niet overal hetzelfde is, werd de figuur Jezus door vrijwel iedereen belangrijk te worden gevonden. Dat bracht ons op het idee dat, als wij een gemeenschappelijk jaarthema zochten, wij dat wellicht in Jezus zouden vinden. Hij is immers de bij uitstek onbevooroordeelde, de Zoon van God, wiens mensenliefde naar allen op zijn weg is uitgegaan. En hoe je hem ook ziet, hoog bij God, of juist laag bij de mensen, de verenigende kracht van Jezus gaat de verdeeldheid van mensen te boven. Hij leeft, juist omdat hij ons, zo verschillend als wij zijn, bijeenbrengt in zijn eigen lichaam. De zichtbare kerk is daarvan slechts een zwakke afspiegeling. Maar die kerk kan groeien in liefde, naarmate zij zich concentreert op hem.

Als Jezus zegt 'Ik ben...' is dat voor de vierde evangelist een messiaanse aanwezigheid. In alle eenvoud verwijst het zeggen 'Ik ben...' naar het Godsgeheim. De God immers die zich aan Mozes bij de brandende doornstruik openbaarde als 'JHWH', de vier letterige heilige Godsnaam, voor Joden onuitsprekbaar vanwege zijn heiligheid. *Ik ben die ik ben*, ook wel vertaald met 'Ik zal bij je zijn', het is een God die samenvalt met zijn aanwezigheid. Of zoals het er staat in Exodus 3: 12-14:

God antwoordde [Mozes]: "Ik zal bij je zijn".

En als Mozes vraagt:

"Stel dat ik naar de Israëlieten ga en tegen hen zeg dat de God van hun voorouders mij gestuurd heeft, en ze vragen 'Wat is de naam van die God?' Wat moet ik dan zeggen?"

Toen antwoordde God hem:

"Ik ben die er zijn zal. Zeg daarom tegen de Israëlieten: 'IK ZAL ER ZIJN heeft mij naar u toegestuurd.'"

Kortom, de Godsnaam, zoals Mozes die aan Israël bekend moet maken is een geheimzinnige vorm van een werkwoord. Het accent ligt op de dynamiek, de beweging, de nabijheid van een Verborgene, de mensenliefde van de Heilige.

Van de oeroude Christushymne die in de vroege kerk werd gezongen, is dit het hart. Jezus werd gedreven om het heil van mensen te dienen. Dat was zijn gehoorzaamheid aan God. Zo werd hij klein in de wereld, maar daardoor juist groot in het Koninkrijk van God. Het lied gaat verder:

Daarom heeft God hem hoog verheven

en hem de naam geschonken die elke naam te boven gaat...¹
De heilige Godsnaam, de *sjem Adonai*, wordt door God zelf, zo belijdt de zingende gemeente, op Jezus gelegd. Juist in zijn dienstbaarheid wordt hij de Heer, de *kurios*, die met gezag kan zeggen: 'Ik ben...'² en die als zodanig door de kerk in het *kyrie eleison*, om ontferming wordt aangeroepen.

Zijn onlosmakelijke verbondenheid met dit geheim belet niet dat hij tussen de mensen gaat staan. Zijn oriëntatie op God maakt hem voor mensen tot brood, tot licht, tot de deur, de herder, ja tot de opstanding en het leven. Zo is hij de weg, de waarheid en het leven, niet exclusief, maar inclusief, want hij wijst niet af. Jezus zet mensen niet weg achter grenzen, maar neemt hen mee. Als de ware wijnstok, diepgeworteld in de vruchtbare grond van Gods Koninkrijk, voedt hij de vruchten die groeien aan de ranken.

Zo maakt Jezus zichtbaar wie God is, aanraakbaar en concreet. Hij is trouw aan zijn opdracht, ook wanneer het gevaarlijk wordt. 'Ik ben het,' zegt Jezus wanneer soldaten hem gevangen willen nemen.³ 'Ik ben het niet,' zegt Petrus bij het vuur in de nacht, wanneer ze hem vragen of hij een leerling van Jezus is. Zonder het van plan te zijn geweest, loochent hij op het beslissende moment de Heer.⁴

Dus terwijl we niet moeten vergeten dat het allemaal beeldspraak is, en geen dogmatische definitie van de persoon Jezus, is het wel degelijk zo dat al die beelden optellen tot een beschrijving van de relatie van Jezus tot de mensen en tot God. Het zijn stuk voor stuk beelden om diep in te laten zinken, beelden om je door te laten inspireren, beelden om troost in te zoeken als het leven zwaar is, en het zijn betrouwbare bronnen van geloofsvertrouwen, met een werkelijke wortel in de geschiedenis van Israël en het leven van Jezus van Nazareth. Vrijmoedig wordt gebruik gemaakt van Oudtestamentisch materiaal. Zo is het de evangelist Johannes die ons tot navolgers van deze Jezus wil maken. Door hem, zo gelooft hij, wordt de God van bevrijding toegankelijk.

Wij gaan nu ons jaar in met het gemeenschappelijk jaarthema Rondom Jezus. Op de afbeelding daarbij door Alfred Smid gemaakt zien we kringen in water rond een spiegeling van het kruis. Het licht uit de hemel wordt gereflecteerd in het water. Ooit heeft Jezus door de wereld gelopen. Er is een trillingsbron geweest, nu niet langer zichtbaar. Maar de invloed van de woorden en daden van Jezus in de tijd doet zich nog altijd gelden. Een beweging die klein begon, bracht rimpelingen op gang in de geschiedenis en bleef uitbreiden tot in het heden en, zo mogen wij vertrouwen, zal dit in de toekomst blijven doen.

Deze dienst is natuurlijk veel te kort om alle zeven 'Ik ben'-woorden te gaan uitdiepen. Maar ik hoop dat we nieuwsgierig zijn geworden. We gaan het samen beleven, de actualiteit van deze prachtige en mysterieuze beelden. Het woord is mens geworden, het startpunt van een beweging. Het licht uit de hemel reflecteerde op het water toen Jezus werd gedoopt. Zo leven wij rondom Jezus. Wij zijn met alle christenen in verleden, heden en toekomst verbonden rondom die ene kern.

¹ Filippenzen 2: 9

² Brown, R.E., *Anchor Bible*, 29, *The Gospel according to John I-XII*, New York/London 1966, 533-538, i.z. 537.

³ Johannes 18: 5: 'egoo eimi.'

⁴ Johannes 18: 17: 'ouk eimi.'

Als een lopende golf beweegt zijn verhaal nog steeds de mensen in een voortdurende dynamiek, hoogte en diepte in de beweging en de energie. Zo zweeft Gods Geest over de wateren, schept en herschept, en doet ons leven.
Amen.

Uitzending en zegen

Als wij straks na de maaltijd van hier gaan is het in het besef dat er een God is die meegaat. Jezus toont ons de kwaliteit van de weg waarop dat gebeurt. Laten wij hem navolgen en, in alle eenvoud en vertrouwen, leven als gezegende kinderen van God.

De genade van onze Heer Jezus Christus,
de liefde van God,
de gemeenschap van de heilige Geest,
is met jullie allemaal.

'Ik ben...', Alfred Smid